

SAMLAREN

TIDSKRIFT
FÖR
SVENSK LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

NY FÖLJD. ÅRGÅNG 9

1928

UPPSALA 1928

SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET

UPPSALA 1928
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

KUNG BRAHMADATTA AV KASI OCH UNGE DIGHAVU — KUNG RING OCH FRIDTHJOF.

AV

EMIL RISBJER.

När Tegnér i Björners Nordiska kämpadater läste den isländska sagan *Fridþjofr hin froekni*, tvivlade han väl icke på att den gav en sann bild av den nordiska forntiden. Vissa ideala drag, som sagan framhävde men som i verkligheten föga torde ha kännetecknat denna tid, har han sedan själv ytterligare förstorat. Det var genom en dylik idealisering som den götiska poesien blev till; men om vi numera lärt oss att nyktrare bedöma vår forntid än de götiska skalderna gjorde, leva ändå de bästa av deras dikter, icke i kraft av sin historiska, men i kraft av sin ideala sanning och sin ovanskliga poesi.

Först en senare tids vetenskap med sina bättre filologiska hjälpmedel har i fråga om den isländska Fridthjofssagan och dess värde som historisk källa kunnat fälla ett riktigare omdöme. Vi veta nu, att den utgör ett led i en medeltida romantisk omdiktning av forntiden av ännu väldigare omfattning än 1800-talets: hit hör, om vi endast hålla oss till den nordiska litteraturen, hela den grupp av senskrivna isländska s. k. fornaldarsagor, vartill Fridthjofssagan närmast ansluter sig. Men vi veta också, att den äger vissa kristna drag, som saknas icke blott i de gamla släktsagorna utan i allmänhet också i fornaldarsagorna — det var just några av dessa drag, som bidrogo till Tegnér's val av denna saga som ämne för ett vikingatidens epos, ehuru han betraktade dem som karakteristiska uttryck för denna tids egen åskådning.

Såsom ett kristet drag, oförenligt med fornordiskt åskådnings-sätt och otänkbart i någon av de gamla släktsagorna med deras hämndmoral, har man även framhållit den bekanta berättelsen om vårutflykten i skogen, då Fridthjof kämpar mot frestelsen att döda den gamle kung Ring, som tagit hans älskade. Berättelsen i fråga, som ligger till grund för den nittonde sången i Tegnér's dikt, romansen *Frithjofs frestelse*, har i det isländska originalet följande lydelse:

Det var en dag som konungen talade till sina hirdmän: »Jag vill, att I faren med mig ut i skogen i dag, så att vi få roa oss och bese landets vackra läge». De gjorde så, och en mängd folk strömmade med konungen ut i skogen. Det bar så till, att konungen och Fridthjof blevo ensamma med varandra i skogen, fjärran från andra män. Konungen sade, att han var sömnig och måste sova. Thjof svarade: »Far hem, herre, ty det anstår bättre en förnäm man än att ligga ute». Konungen sade: »Icke orkar jag det»; sedan lade han sig ned, somnade hårt till och snarkade högt. Thjof satt nära honom och drog svärdet ur skidan och slängde det långt ifrån sig. En stund därefter satte sig konungen upp och sade: »Var det icke så, Fridthjof, att mycket kom dig i sinnet, som du slog väl ifrån dig? Därför skall du nu åtnjuta stor heder hos oss. Men jag kände dig genast den första kvällen, då du kom in i vår sal. Icke skall du nu så snart skiljas från oss; också torde något stort vara bestämt för dig.» Fridthjof sade: »Väl och vänligt haven I mottagit mig, herre; men bort måste jag nu snart, ty mitt folk kommer mig inom kort till mötes, såsom jag förut har bestämt». Sedan redo de hem från skogen, och då stötte konungens hird till, varefter de foro hem till hovsalen och drucko väl. Det blev då kungjort för allmogen, att Fridthjof den djärve hade varit där om vintern.¹

Denna berättelse, med sin hänsyftning på Fridthjofs inre kamp då han frestas att döda kung Ring, strider onekligen mot fornordiskt åskådnings-sätt, och det är tydligen riktigt, då man har framhållit detta. Då motivet kallas kristet, bör emellertid observeras, att det i själva verket har ett än avlägsnare ursprung.

I Tripitaka, buddhismens kanon, förekommer en historia om

---

¹ Översatt från LUDVIG LARSSONS isländska text av den längre Fridthjofs-sagan i *Altnord. Saga-Bibliothek*, 9. Fridthjofssagan föreligger i två redaktioner, en längre (A) och en kortare (B), vilkas inbördes förhållande har bestämts så, att båda »pege mod en fælles original (fr. omkr. 1300), der i B har undergaaet en forkortende bearbejdelse, i A derimod maa antages, paa enkelte forvanskninger og stilistiske udsmeyckninger nær, at foreligge nogenlunde i sin oprindelige skikkelse». (Hj. FALK: *Om Fridthjofs saga, i Arkiv för nordisk filologi*, Lund 1890.) Ett par detaljer i ovan meddelade episod saknas i den kortare sagan.

kung Brahmadata av Kasi och kung Dighiti's av Kosala unge son Dighavu, som visar en ganska märklig överensstämmelse med Fridthjofssagans berättelse om kung Ring och Fridthjof. Det omtalas, att Buddha berättade historien för de missnöjda munkarna en gång då strid och tvister utbrutit inom munkförsamlingen. Kung Brahmadata av Kasi hade överfallit kung Dighiti av Kosala, erövrat hela hans rike och till sist låtit döda både honom och hans drottning. Den unge Dighavu hade av en händelse kommit att bevittna sina föräldrars avrättning och fått mottaga sin faders gåtfulla ord i dödsstunden: »Se icke för långt, min käre Dighavu, och se icke för kort! Ty icke genom fiendskap, min käre Dighavu, kommer fiendskap till ro; genom icke-fiendskap, min käre Dighavu, kommer fiendskap till ro.» Tydligen i syfte att hämnas hade sedan den unge Dighavu som främling kommit till kung Brahmattas hov i Benares och där erhållit anställning som konungens tjänare. — Buddha fortsätter så sin berättelse:

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, sade till unge Dighavu: »Hör, min vän, sätt hästarna för vagnen; vi vilja gå på jakt». Och unge Dighavu, I munkar, lydde kung Brahmattas av Kasi befallning, sägande: »Ja, Ers majestät», satte hästarna för vagnen och sade till kung Brahmadata av Kasi: »Hästarna äro satta för vagnen, Ers majestät; du må nu göra, som du finner bäst».

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, besteg vagnen, och unge Dighavu körde vagnen; och han förde vagnen på sådant sätt, att den kungliga sviten gick en väg och vagnen en annan.

Och efter en lång färd, I munkar, sade kung Brahmadata av Kasi till unge Dighavu: »Hör, min unge vän, håll nu stilla med vagnen! Jag är trött och vill lägga mig ned.»

Unge Dighavu, I munkar, lydde kung Brahmattas av Kasi order, sägande: »Ja, Ers majestät», stannade vagnen, satte sig ned på marken med benen i kors. Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, lade sig ned med huvudet i unge Dighavus knä; och som han var trött, föll han ögonblickligen i sömn.

Och unge Dighavu tänkte, I munkar: »Denne kung Brahmadata av Kasi har gjort oss mycket ont. Genom honom hava vi blivit berövade våra trupper och vagnar, vårt konungarike, våra skattkammare och förråder. Och min fader och min moder har han dödat. Nu är stunden kommen för mig att tillfredsställa mitt hat», och med dessa tankar drog han sitt svärd ur skidan. Men då, I munkar, steg följande tanke upp hos unge Dighavu: »Min fader sade till mig i dödsstunden: 'Min käre son Dighavu, se icke för långt och se icke för kort! Ty icke genom fiendskap, min käre Dighavu, kommer fiendskap till ro; genom icke-fiendskap, min käre Dighavu, kommer fiendskap till ro.'

Det vore icke rätt att övertråda min faders ord» — med dessa tankar stack han åter sitt svärd i skidan.

Och för andra gången... och för tredje gången tänkte, I munkar, unge Dighavu: »Denne kung Brahmadata av Kasi har gjort oss mycket ont o. s. v. (till: stack åter sitt svärd i skidan).

I detta ögonblick, I munkar, for kung Brahmadata av Kasi hastigt upp ur sömnen, skräm, förskräckt, full av ångest, skräckslagen.

Och unge Dighavu, I munkar, sade till kung Brahmadata av Kasi: »Varför far du så hastigt upp ur sömnen, skräm, förskräckt, full av ångest, skräckslagen?»

Konungen svarade: »Jag drömde, unge vän, att unge Dighavu, son till kung Dighiti av Kosala, med sitt svärd traktade efter mitt liv; därför for jag så hastigt upp ur sömnen, skräm, förskräckt, full av ångest, skräckslagen».

Då, I munkar, fattade unge Dighavu med sin vänstra hand kung Brahmattas av Kasi huvud och drog med sin högra hand sitt svärd ur skidan samt sade till kung Brahmadata av Kasi: »Jag, o konung, är den unge Dighavu, kung Dighitis av Kosala son. Du har gjort oss mycket ont. Genom dig hava vi blivit berövade våra trupper och våra vagnar, vårt konungarike, våra skattkamrar och våra förråder. Och du har dödat min fader och min moder. Nu har stunden kommit för mig att tillfredsställa mitt hat.»

Då, I munkar, föll kung Brahmadata av Kasi ned för unge Dighavu, böjande sitt huvud till hans fötter, och sade till unge Dighavu: »Skänk mig livet, min käre son Dighavu! Skänk mig livet, min käre son Dighavu!»

»Hur förmår jag att skänka dig ditt liv, o konung? Det är du, o konung, som skall skänka mig mitt liv!»

»Välän, min käre son Dighavu, så skänk mig då mitt liv, och jag skall skänka dig ditt.»

Sålunda, I munkar, skänkte kung Brahmadata av Kasi och unge Dighavu varandra livet, räckte varandra handen och svuro en ed att icke göra varandra något ont.

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, sade till unge Dighavu: »Hör nu, min käre son Dighavu, sätt nu hästarna för vagnen, vi vilja fara hem».

Och unge Dighavu, I munkar, lydte kung Brahmattas av Kasi befallning, sägande: »Ja, Ers majestät», satte hästarna för vagnen och sade till kung Brahmadata av Kasi: »Hästarna äro förspända för vagnen, Ers majestät; gör nu som du finner lämpligt!»

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, steg upp på vagnen, och unge Dighavu körde vagnen på sådant sätt, att de snart träffade det kungliga följet.

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, for in i Benares, sammankallade sina ministrar och rådgivare och sade till dem: »Om I,

frågar jag, fingen se unge Dighavu, kung Dighitis av Kosala son, vad skullen I vilja göra med honom?»

Några svarade: »Vi skulle hugga av hans händer, Ers majestät», andra sade: »Vi skulle hugga av hans fötter»; andra: »Vi skulle skära av hans öron»; andra: »Vi skulle skära näsan av honom»; andra: »Vi skulle skära av både hans öron och hans näsa»; andra: »Vi skulle halshugga honom».

»Detta är unge Dighavu, mina herrar, kung Dighitis av Kosala son. Det är Eder icke tillåtet att göra honom något ont; han har skänkt mig mitt liv, och jag har skänkt honom hans liv.»

Och kung Brahmadata av Kasi, I munkar, sade till unge Dighavu: »Min käre son Dighavu, varför sade din fader till dig i dödsstunden: 'Se icke för långt och se icke för kort, ty icke genom fiendskap kommer fiendskap till ro; genom icke-fiendskap kommer fiendskap till ro' — vad menade din fader därmed?»

»Vad min fader sade, o konung, i sin dödsstund: 'Se icke' o. s. v. — betyder: 'Låt icke din fiendskap vara länge'; detta menade min fader, när han i dödsstunden sade: 'Se icke för långt'. Och vad min fader sade, o konung, i sin dödsstund: 'Se icke för kort' — betyder: 'Bliv icke förhastad ovän med dina vänner'; detta menade min fader, när han i dödsstunden sade: 'Se icke för kort'. Och vad min fader sade, o konung, i sin dödsstund: 'ty icke genom fiendskap kommer fiendskap till ro, min käre Dighavu; genom icke-fiendskap, min käre Dighavu, kommer fiendskap till ro' — betyder: 'Du, o konung, har dödat min fader och min moder. Om jag därför skulle beröva dig livet, o konung, så skulle dina anhängare beröva mig mitt liv; mina anhängare åter skulle beröva dem deras liv; sålunda skulle vår fiendskap icke komma till ro genom fiendskap. Men nu, o konung, har du skänkt mig livet, och jag, o konung, har skänkt dig livet; sålunda har genom icke-fiendskap vår fiendskap kommit till ro.' Detta menade min fader, när han i sin dödsstund sade: 'ty icke genom fiendskap kommer fiendskap till ro; genom icke-fiendskap kommer fiendskap till ro'.»

Då tänkte Brahmadata av Kasi, I munkar: »O, underbart, förvånansvärt! Huru klok är icke denne gosse Dighavu, då han i dess fulla utsträckning förstår att tyda meningen av vad hans fader yttrade så kort.» — Och han gav honom tillbaka hans faders trupper, vagnar, konungarike, skattkammare och förräder; samt gav honom sin dotter till äkta.¹

Detta skulle nu möjligen kunna tänkas vara en tillfällig överensstämmelse, belysande för huru varandra liknande sagomotiv kunna uppstå på skilda håll och tider, oberoende av varandra. Granskar man närmare överensstämmelsens art, torde det dock vara svårt att komma ifrån, att det här är fråga om ett närmare samband. Jakten,

¹ *Främmande religionsurkunder* II: 1, sid. 469 ff.

respektive utflykten; den kungliga sviten, som tar en särskild väg; konungen, som blir trött och somnar ute på marken; hans följeslagares frestelse att döda honom under sömnen; hemfärden, då de åter förenas med det kungliga följet; hemkomsten, då Fridthjofs, respektive Dighavus namn tillkännagivas — i alla dessa moment, som bilda händelsernas själva stomme, överensstämma de båda berättelserna med varandra, under det att olikheten endast gäller detaljerna. Man lägger också märke till överensstämmelsen i själva utgångspunkten för de båda berättelserna: såväl Dighavu som Fridthjof ha kommit till konungens hov såsom främlingar, och båda ha en bestämd anledning att stå efter konungens liv. Men under det att Dighavu hela tiden lyckats bevara sitt inkognito, har Fridthjof redan första dagen blivit igenkänd av konungen, vars sömn i skogen därför endast är låtsad och avsedd att sätta Fridthjof på prov; och medan Dighavu kommit i bestämd avsikt att hämnas på konungen och därför själv arrangerar den situation, som skall ge honom tillfället därtill (»förde vagnen på sådant sätt, att den kungliga sviten gick en väg och vagnen en annan»), har Fridthjof endast kommit för att återse Ingeborg, och det gynnsamma tillfälle, som blir till en frestelse för honom att döda konungen, inträffar av en ren händelse (»det bar så till, att konungen och Fridthjof blevo ensamma med varandra i skogen, fjärran från andra män»).

Härtill kommer ytterligare likheten i upplösningen: båda berättelserna sluta med försoning, så att Fridthjof återfår Ingeborg och Dighavu sin faders rike.

Det torde alltså vara svårt att komma ifrån, att det är den buddhistiska berättelsen om kung Brahmadata av Kasi och unge Dighavu, som i sina grunddrag går igen i Fridthjofssagans episod om kung Ring och Fridthjof. Man frågar sig då, vilka vägar den vandrat, innan den omkr. 1300 upptogs i den isländska sagan. Det är möjligt, att den på sin väg till Norden lämnat efter sig flera spår i sagolitteraturen, så att man skulle kunna följa motivets gång. Jag har icke undersökt detta men erinrar om Schücks teori angående de i foraldarsagorna rikligt förekommande orientaliska sagostoffen i allmänhet. Som bekant anser Schück, att endast en del av dessa ha vandrat till Island över Västeuropa, vars diktning under 1100- och 1200-talen genom korstågen tillfördes en ström av orientaliska sagoämnen, under det att de flesta kommit dit över Ryssland och Sverige med de svenska varingarna och köpmännen

från Konstantinopel. Om såväl korsfararna som de svenska värin-garna gäller emellertid, anser Schück, att de själva icke stått i nå- gon närmare andlig förbindelse med orientalerna utan mottagit sina sagor av byzantinerna, som i sin tur fått dem från Orienten.

Om det sålunda ej är den kristna utan den buddhistiska etiken, som kastar en svag reflex i den gamla isländska Fridthjofssagans knappa antydan om Fridthjofs frestelse, så är skillnaden alldeles omärklig, och det är därför blott helt naturligt, att man i denna episod funnit kristet inflytande.

Det kan till sist förtjäna påpekas, hur Tegnér i sin fria ut- formning av *Frithiofs frestelse* på ett par punkter omedvetet kom- mit den indiska sagan närmare än den isländska. Vårutflykten i skogen, varom det isländska originalet talar, har Tegnér som be- kant omgestaltat till en jaktfärd. Och frestelsen, som den isländska sagan blott knappt antyder, får hos Tegnér åter något av den indiska sagans dramatiska liv genom de två fåglarna — sinnebilder för de båda kämpande makterna inom Frithiofs bröst:

Som han slumrar, hör då sjunger kolsvart fågel ifrån kvist:
»skynda, Frithiof, dräp den gamle, sluta på en gång er tvist.
Tag hans drottning, dig tillhör hon, dig har hon som brudgum kysst,
intet mänskligt öga ser dig, och den djupa grav är tyst.» —

Frithiof lyssnar: hör då sjunger snövit fågel ifrån kvist:
»ser dig intet mänskligt öga, Odens öga ser dig visst.
Niding, vill du mörda sömnen? Vill du värnlös gubbe slå?
Vad du vinner, hjälterykte vinner du dock ej därpå.» —

Så de bägge fåglar sjöngo, men sitt slagsvärd Frithiof tog,
slängde det med fasa från sig fjärran i den mörka skog.
Kolsvart fågel flyr till Nastrand, men på lätta vingars par
som en harpoton den andra klingande mot solen far.

Det är tre andliga världar, som mötas och uppenbara något av sitt olika väsen i en gammal saga.